

หนังสือส่งเสริมการอ่าน ระดับประถมศึกษา

เที่ยววัดพระแก้ว

หนังสือส่งเสริมการอ่าน

ระดับประถมศึกษา

เรื่อง

เที่ยววัดพระแก้ว

ของ

กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่สอง ๓,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๓๑

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๒๕.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๔๒ ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่อง เทียววัดพระแก้ว สำหรับชั้นประถมศึกษาขึ้น กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาแล้วอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๒๕

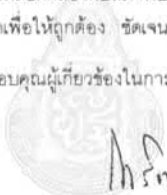
(นายอบ ทองไข่มุกต์)

ผู้ตรวจราชการกระทรวง รักษาการแทน
รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒

หนังสือส่งเสริมการอ่าน ระดับประถมศึกษา เรื่อง เทียววัดพระแก้ว
นี้ กรมวิชาการได้พิจารณาเห็นว่า มีเนื้อหาสาระช่วยส่งเสริมการอ่านและให้
ความรู้เกี่ยวกับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมหา
รัตนปฏิมากรและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของศิลปวัตถุและปูชนียวัตถุอันล้ำค่าของชาติ สมควร
ที่นักเรียนและผู้สนใจจะได้อ่านเป็นอย่างยิ่ง จึงอนุญาตให้องค์การค้ำของคุรุสภา
พิมพ์จำหน่ายเป็นครั้งที่ ๒ ในการพิมพ์ครั้งนี้ กรมวิชาการได้แก้ไขเนื้อหา
บางตอนเล็กน้อย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และได้แก้ไขเพิ่มเติม
ภาพประกอบใหม่ทั้งหมดเพื่อให้ถูกต้อง ชัดเจน และสมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น

กรมวิชาการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

กรกิจ วรพิพัฒน์

(นายโกวิท วรพิพัฒน์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๓๑

คำนำ

หนังสือเรื่อง “เที่ยววัดพระแก้ว” นี้ นางสุมนา คำทอง ได้เรียบเรียงขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ต่อมาเมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งกรรมการปรับปรุงหนังสืออ่านสำหรับเด็กขึ้น จึงได้พิจารณาเห็นว่า หนังสือเล่มนี้สมควรเรียบเรียงขึ้นใหม่ให้ทันสมัย เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของไทย โดยเฉพาะเป็นวัดที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมหาณีนรัตน—ปฏิมากรและเป็นที่ยอมรับของศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และปูชนียวัตถุ ที่มีความงดงามเป็นเลิศ และประมาณค่ามิได้ กรมวิชาการจึงได้มอบหมายให้ ศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ เป็นผู้เรียบเรียง และ ม.ร.ว. แสงสุรีย์ จิตาวัณย์ เป็นผู้ตรวจขึ้นสุดท้าย และจัดพิมพ์ให้เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษา เพื่อเฉลิมฉลองการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

กรมวิชาการขอขอบคุณการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่เชื้อเพื่อภาพประกอบบางภาพ รวมทั้งคณะกรรมการและผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้การจัดทำหนังสือเล่มนี้สำเร็จลงด้วยดี

(นายเอกวิทย์ ณ ถลาง)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๙ เมษายน ๒๕๒๕

เที่ยววัดพระแก้ว	๑
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม	๔
ยักษ์วัดพระแก้ว	๘
สิ่งที่น่าสนใจจากวรรณคดีไทย	๑๒
พระอุโบสถและองค์พระแก้วมรกต	๑๗
พระพุทธรูปทรงเครื่อง	๒๕
จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ	๒๗
รอบกำแพงแก้ว	๒๘
หอบนกำแพงแก้ว	๓๓
ศาลาราย	๓๖
ปราสาทพระเทพบิดร	๓๘
พระมณฑป	๔๓
พระศรีรัตนเจดีย์	๔๕
นครวัดจำลอง	๔๖
พระบรมราชสัญลักษณ์	๔๘
หอพระมนเทียรธรรม	๕๐
หอพระนาค	๕๒
พระวิหารยอด	๕๓
พระอัมฤตนาถเจดีย์	๕๕
ความสำคัญของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม	๕๘

เที่ยววัดพระแก้ว

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เรียกกันโดยทั่วไปว่า “วัดพระแก้ว”
เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทย

๑๐

๑๑

ตั้งอยู่มุมพระบรมมหาราชวังด้านตะวันออก ในเขตพระราชฐานชั้นนอก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชพระปฐมบรมกษัตริย์* แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงสร้างขึ้นพร้อมกับพระบรมมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ แล้วอัญเชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐานเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๗ เป็นวัดที่ไม่มีกุฏิสงฆ์ เปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้านมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร และชมบริเวณวัดในวันอาทิตย์ วันธรรมสวนะ และวันหยุดราชการประจำปี

วัดนี้มีสิ่งสวยงามน่าสนใจแปลกกว่าวัดอื่น ๆ เป็นอันมาก จึงขอนำชมสิ่งที่น่าสนใจของวัดไว้ ณ ที่นี้

* พระปฐมบรมกษัตริย์ คือพระมหากษัตริย์พระองค์แรก

၁၆၆

၁၆၇

ยักษ์วัดพระแก้ว

๑๒๙

๑๓๐

๑๓๑

๑๓๒

ใครอยากเห็นยักษ์ว่ามีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร จะชมได้จากวัดนี้ เพราะมีรูปพญายักษ์ปั้นด้วยปูนประดับกระเบื้องเคลือบสีต่างๆ ร้างสูงใหญ่เทียมหลังคาพระระเบียง ยืนเฝ้าขุ้มประตูพระระเบียงซึ่งเป็นทางเข้าออกทุกด้าน ประตูละคู่รวม ๖ คู่

พญายักษ์ที่มีนามว่าสุริยาภและอินทรีชิตเฝ้าประตูขุ้มยอดมงกุฎทางด้านหน้าปราสาทพระเทพบิดร

มังกรกัณฐ์และวิรุฬหกเฝ้าประตูพระระเบียงตอนหน้าพระอุโบสถ

ทศคีรีวรรณและทศคีรีธเฝ้าประตูพระระเบียงด้านใน ซึ่งมีนามว่าประตูศรีรัตนศาสดาราม

อัศกรรณมาราและจักรวรรดิเฝ้าประตูพระระเบียงด้านทิศตะวันตกตรงหลังพระอุโบสถ

๒๓

๒๔

๒๕

สหัชเดชะและทศกัณฐ์เฝ้าประตูประระเบียงด้านทิศตะวันตก
ประตูกกลางซึ่งจัดเป็นทางเสด็จพระราชดำเนิน

วิรุฬจำบังและโมยราพณ์เฝ้าประตูประระเบียงด้านทิศตะวันตก
ซึ่งอยู่ระหว่างฐานไพที* และหอพระนาค

พญายักษ์เฝ้าวัดพระแก้วนี้ตามหลักฐานปรากฏว่าได้เริ่มสร้างขึ้น
ในรัชกาลที่ ๓ แต่ในสมัยนี้เราไม่มีโอกาสได้เห็นยักษ์ซึ่งสร้างโดยฝีมือ
ช่างในรัชกาลที่ ๓ เสียแล้ว เพราะชำรุดหมด ที่เหลืออยู่บัดนี้เป็น
พญายักษ์ที่สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๕ หกตนและรัชกาลต่อมาอีกหกตน

ทำไมโบราณท่านจึงนิยมสร้างยักษ์เฝ้าประตูวัด ได้มีการกล่าว
กันไว้หลายกระแส บ้างก็ว่าท่านเชื่อในอิทธิฤทธิ์ของยักษ์ว่าจะปกป้อง
ภูติผีปีศาจมิให้มาเกาะกระหร่านทำลายความวิเวกของวัดได้ แต่บ้างก็ว่า
เป็นอนุสติที่ท่านจะชี้ให้เห็นว่าแม้ยักษ์นั้นจะมีอิทธิฤทธิ์ร้ายกาจสัก
ปานใดก็พ่ายแพ้แก่พุทธบารมี ย่อมสงบเสงี่ยมเข้าสวามิภักดิ์รับใช้ใน
การพระศาสนา ยอมตนเป็นผู้เฝ้าวัดด้วยดีตลอดมา ผู้ที่รับภวนความ
สันติสุขของวัดนั้นถือได้ว่าร้ายกาจยิ่งกว่ายักษ์มารเป็นไหน ๆ

* ไพที คือฐานปูนที่สร้างพระเจดีย์ พระมณฑป และปราสาทพระเทพบิดร ฐานที่รองรับนั้นเรียกว่า
ไพทีทั้งหมด

สิ่งที่น่าสนใจจากวรรณคดีไทย

ผู้ที่รู้จักตัวละครเอกในวรรณคดีไทยไม่ควรพลาดชมศิลาจำหลักรูปตัวละครสำคัญ ๔ คู่ คือ หนุมานกับนางสุพรรณมัจฉาในเรื่องรามเกียรติ์ พระสุนกับนางมโนราห์ ในเรื่อง มโนราห์ เจ้าเงาะกับนางรจนาในเรื่องสังข์ทอง และไกรทองกับนางวิมาลาในเรื่องไกรทอง ศิลาจำหลักรูปตัวละครสำคัญในวรรณคดีนี้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้จำหลักขึ้นและถวายเป็นพุทธบูชา แต่เดิมตั้งอยู่ภายในบริเวณกำแพงแก้วที่ล้อมรอบพระอุโบสถด้านหน้า ๒ คู่ และด้านหลัง ๒ คู่ เมื่อมีการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามเนื่องในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ส่งไปซ่อมที่กรมศิลปากรเนื่องจากชำรุด เมื่อซ่อมแล้วกรรมการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้นำไปตั้งแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามเพื่อรักษารูปจำหลักเดิมไว้ หากตั้งตากแดดตากฝนจะชำรุดลงไปอีก

จิตรกรรมฝาผนังอันงดงามเรื่องรามเกียรติ์อยู่ที่พระระเบียงโดยรอบ ควรเริ่มชมตั้งแต่เริ่มเรื่องเป็นต้นไป คือตั้งแต่ริมประตูทิศเหนือ ตรงกับพระวิหารยอดเวียนไปทางขวา รามเกียรติ์เป็นเรื่องราวแสดงวีรกรรมของพระนารายณ์ปางหนึ่งในศาสนาพราหมณ์ ภาพเขียนเริ่มต้นเรื่องตั้งแต่พระชนกฤชทำพิธีไถดินได้นางสีดา จนกระทั่งทศกัณฐ์ลักนางสีดาไป พระรามพระลักษมณ์ออกติดตามนางสีดาและได้รับกับทศกัณฐ์ ที่ส่วนล่างของแทบทุกภาพยังได้แสดงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านไทยไว้ให้ชมอีกด้วย

^๑ จิตรกรรมฝาผนังคือภาพที่เขียนเป็นเรื่องราวต่าง ๆ บนผืนผนังของอาคารสถานที่ต่าง ๆ ในวัดพระแก้วมีภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้งในพระอุโบสถ ในหอและพระระเบียง

ภาพเหล่านี้เดิมเป็นฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ ๑ ต่อมาได้มีการเขียนภาพใหม่ในรัชกาลที่ ๓ รัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการช่วยกันแต่งโคลงรามเกียรติ์และจารึกลงบนแผ่นศิลาประดับไว้ที่เสานางจรัล รอบพระระเบียงเนื่องในโอกาสสมโภชพระนครครบรอบร้อยปี ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชภาพรามเกียรติ์ที่เขียนไว้เดิมชำรุดหลุดลอกเสียหายไปเป็นอันมากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลในการซ่อม เมื่อซ่อมแล้วก็ได้ถ่ายภาพจัดพิมพ์เป็นสมุดภาพรามเกียรติ์สอดสีตามธรรมชาติออกจำหน่ายนำเงินรายได้โดยเสด็จพระราชกุศลอีกด้วย

^๑ เสานางจรัล คือเสาระเบียงที่เรียงกันเป็นแถว

พระอุโบสถ และองค์พระแก้วมรกต

๒๓๓

๒๓๔

๒๓๕

พระอุโบสถเป็นจุดสำคัญที่ทุกคนเข้าชม องค์พระอุโบสถสวยงาม
ทุกส่วนลึศ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี มีมุขลดหลั่นลงมา ๓ ชั้น
ประดับด้วยช่อฟ้าใบระกา

* ช่อฟ้า คือชื่อต้นไม้ที่วางอยู่บนใบระกา รูปเหมือนหัวนาคชูขึ้นเป็นวง

* ใบระกา คือชื่อไม้ที่วางอยู่บน รูปเป็นครีบกๆ มีช่อฟ้าอยู่บน ติดไว้ลึศ

ที่หน้าบัน^๑ จำหลักเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ เชิงชาย^๒ รอบพระอุโบสถห้อยกระดิ่งติดใบโพธิ์ไว้เป็นระยะ ๆ เมื่อต้องลมทำให้มีเสียงดังกรู๊งกริ๊ง ไพเราะยิ่งนัก

^๑ หน้าบัน คือหน้าจั่วของโบสถ์หรือวิหาร

^๒ เชิงชาย คือไม้เครื่องเรือนรูปแบบสำหรับชายคาเรือนที่ไม่มียกถัน

๔๔

๔๕

พระอุโบสถมีซุ้มประตูและบันไดขึ้นสู่พระอุโบสถทั้งด้านหน้าและด้านหลังด้านละ ๓ ประตู มีสิงห์หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ยืนเด่นเป็นสง่าอยู่บนแท่นหินอ่อน บันไดละคู่ คู่กลางด้านหน้าพระอุโบสถเป็นฝีมือชาวจามได้มาจากประเทศเขมร นอกนั้นสร้างขึ้นภายในประเทศ บานประตูหน้าต่างประดับมุขฝีมือช่างในรัชกาลที่ ๑

ปูชนียวัตถุสำคัญในพระอุโบสถคือพระพุทธรูปนามนิรัตนปฏิมากร หรือนิยมเรียกกันว่า พระแก้วมรกต

พระแก้วมรกตเป็นแก้วมรกตบริสุทธิ์สีเขียวใสประมาณค่ามิได้ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ หน้าตักกว้าง ๔๘.๓ ซม. สูง ๒๖ ซม. ประดิษฐานอยู่บนบุษบกทอง สังเกตดูจากพระพุทธรูปลักษณะน่าจะสันนิษฐานว่าเป็นฝีมือช่างไทยพ่ายัพ สร้างตามแบบพระพุทธรูปลังกาสมัยเมื่อรับลัทธิลังกาวงศ์เข้ามาเป็นศาสนาประจำประเทศล้านนาแล้ว ได้เคยตกไปอยู่ตามเมืองต่าง ๆ หลายเมือง ได้แก่ ลังกา เชียงราย เชียงใหม่ หลวงพระบางและเวียงจันทน์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเมื่อทรงดำรงพระยศเป็นเจ้าพระยามหาคษัตริย์ศึก ได้ทรงพบพระแก้วมรกตที่เมืองเวียงจันทน์เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๒ จึงได้ทรงอัญเชิญ

* บุษบก คือ เถียนยศขนาดเล็กซึ่งอาจเคลื่อนย้ายได้

มากรุงธนบุรี และเมื่อได้ทรงขึ้นครองราชย์แล้ว ได้ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามขึ้น จึงได้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๒๗

ต่อมาได้ทรงสร้างเครื่องทรงองค์พระแก้วมรกตถวายเป็นพุทธบูชา เครื่องทรงฤดูร้อนเป็นเครื่องต้น ประกอบด้วยมงกุฏ พานหัตถิ ทองกร พระสังวาลิ ทำด้วยทองลงยา ประดับมณีต่างๆ ยอดมงกุฏประดับเพชรเม็ดใหญ่ เครื่องทรงฤดูฝนเป็นเครื่องทรงบางเป็นกาบๆ

^๑ พานหัตถิ คือ เครื่องประดับแขนหรือเรียกว่าทองต้นแขน

^๒ ทองกร คือ กำไลใส่ข้อมือ

^๓ พระสังวาล คือ สร้อยเครื่องประดับชนิดหนึ่ง ใช้คล้องสะพายแล่ง

จำหลักลายพุ่มข้าวบิณฑ์ พระเศียรใช้ทองทำเป็นกาบๆ หุ้มตั้งแต่
ไรพระศก^๑ ถึงจอมเมาฬี^๒ เม็ดพระศกลงยาสีน้ำเงินเข้ม พระรัศมีทำ
เวียนทักษิณาวรรต^๓ ประดับมณีและลงยา เครื่องทรงฤดูหนาวพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างเพื่อให้ครบ ๓ ฤดู ทำด้วยทอง
เป็นหลอดๆ ลงยาร้อยด้วยลวดประสานกันมองดูเหมือนผ้า ใช้คลุม
พระพาน้ำ^๔ ทั้งสองข้างขององค์พระ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จะเสด็จมาทรงเปลี่ยนเครื่องทรงถวายเป็นประจำทุกฤดูกาล

^๑ พุ่มข้าวบิณฑ์ ข้าวบิณฑ์ คือ ข้าวสุกที่บรรจุไว้ในพุ่มดอก -
ไม้ใช้ในการบูชา พุ่มข้าวบิณฑ์หมายถึง ลายอย่าง
หนึ่ง รูปเหมือนพุ่มข้าวบิณฑ์

^๒ พระศก คือ ผม

^๓ เมาฬี คือ ยอดหรือจุก

^๔ ทักษิณาวรรต คือ เวียนขวา

^๕ พระพาน้ำ คือ แขน

พระพุทธรูปทรงเครื่อง

๕๓

๕๔

รอบองค์พระแก้วมรกตประดิษฐานพระพุทธรูปทองคำทรงเครื่องปางห้ามสมุทรองค์ใหญ่บ้างเล็กบ้างลดหลั่นกันลงมาทั้งด้านซ้ายและด้านขวา เป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์พระองค์พระมหากษัตริย์ และพระบรมราชวงศ์ เฉพาะองค์ใหญ่สององค์ข้างหน้าพระแก้วมรกตนั้นรัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างขึ้นเป็นพระฉลองพระองค์รัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ สร้างด้วยทองสัมฤทธิ์หุ้มทองคำแท้น้ำหนัก ๔ สูง ๓ เมตร ทรงเครื่องจักรพรรดิราชาธิราช ทำด้วยทองคำลงยาประดับมณีมีค่า องค์ด้านเหนือ ถวาย

พระนามว่าพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ส่วนองค์ด้านใต้ถวายพระนามว่า พระพุทธเลิศหล้านภาลัย และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้นาม แผ่นดินสมเด็จพระบรมอัยกาธิราชและสมเด็จพระบรมชนกาธิราชตาม นามพระ

ส่วนพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่ตั้งอยู่บนฐานชุกชี ตรงกลาง ด้านหน้าองค์เดียวนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้าง ถวายนามว่าพระสัมพุทธพรรณี เป็นพระพุทธรูปแบบใหม่ไม่มีพระเมาฬี พระกรรณไม่ยาวมาก มีพระรัศมีอยู่กลางพระเศียร ทรงจีวรริ้ว

* ชุกชี คือฐานปูนสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป

จิตรกรรมฝาผนัง ภายในพระอุโบสถ

ที่ผนังภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมทั้งดงามยิ่ง เป็นฝีมือช่างไทยสมัยรัชกาลที่ ๑ ช่อมแซมแต่งเติมกันมาตามลำดับรัชกาล ยกเว้นภาพเขียนเหนือประตูด้านหน้าและด้านหลังพระอุโบสถเป็นของเดิม ภาพเขียนเหนือประตูด้านหน้าเป็นภาพพุทธประวัติตอนมารวิชัย คือ พระพุทธเจ้าตบยถาสู่มารวิชัยที่ใต้ต้นโพธิ์ มีพญามารยกพลมาผจญรอบด้าน ที่ได้บัลลังก์เป็นภาพนางพระรัตนีบีบบวยผมให้น้ำท่วมพหลมาร แสดงพุทธบารมี เหนือประตูด้านหลังองค์พระแก้วมรกตเขียนเป็นภาพในเรื่องไตรภูมิพระร่วง ประกอบด้วยสวรรค์ โลกมนุษย์ และนรก

ที่ผนังด้านข้างทั้งสองด้านนับตั้งแต่ข้างบนลงมาเป็นภาพเทพชุมนุม คือภาพเทวดาเหาะมือถือดอกบัว ถัดลงมาถึงกรอบหน้าต่างเขียนภาพเรื่องพระปฐมสมโพธิ เป็นพุทธประวัติตอนต้น ระหว่างช่องหน้าต่างทุกช่องเขียนภาพทศชาติ ผนังล่างสุดทั้งสองด้านเป็นภาพชบวนพยุหยาตรา ทั้งทางบกและทางเรือในสมัยโบราณ

รอบกำแพงแก้ว

๕๗

รอบพระอุโบสถมีกำแพงแก้วประดับกระเบื้องเคลือบสี สูง
ประมาณแค่อก เปิดทางเข้าออกไว้ ๔ ทาง ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง
มีซุ้มเสมาคู่ทั้งสี่ทิศแสดงว่าเป็นพระอารามหลวง ที่นอกกำแพงแก้ว

১০৫

১০৫

หน้าพระอุโบสถมีหม้อน้ำมนต์ใหญ่เป็นน้ำมนต์สองร้อยปีเพราะเติมน้ำ
ติดต่อกันมาตลอดเวลา ในบริเวณนี้มีสิ่งน่าสนใจคือรูปวัวข้างหม้อ
น้ำมนต์ข้างละหนึ่งตัว ด้านหลังหม้อน้ำมนต์มีรูปเจ้าแม่กวนอิมและ
เสานินโบราณ

ด้านหน้าพระอุโบสถที่มุมพระระเบียงมีสิ่งน่าสนใจคือหอพระคันธารราษฎร์ สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นจัตุรมุขประดับกระเบื้องเคลือบสีต่าง ๆ มียอดปราสาท ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปคันธารราษฎร์ คือพระพุทธรูปใช้ในพิธีขอฝน ซึ่งได้รับการอัญเชิญไปเป็นพระประธานในพระราชพิธีพืชมงคลเป็นประจำทุกปี ติดกับหอพระคันธารราษฎร์คือพระมณฑป ยอดปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างไว้เพื่อประดิษฐานพระเจดีย์ทององค์เล็กของโบราณซึ่งเชิญมาจากเมืองเหนือ

* พระมณฑป คือเรือนยอดที่มีรูปสี่เหลี่ยม

๓๒

๖๒

๖๓

๖๔

ด้านใต้ของพระอุโบสถมีสิ่งสะดุดตาอีกอย่างหนึ่งคือหอรบมั่งประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีต่าง ๆ มียอดเป็นทรงบุษบก แขนหอรบมั่งใบใหญ่ไว้เป็นระมั่งที่มีเสียงกังวานไพเราะมาก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้โปรดเกล้าฯให้นำมาจากวัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร (วัดบางหว้าใหญ่)

หอบนกำแพงแก้ว

๖๕

ด้านหลังพระอุโบสถมีหอเล็กเตี้ยเป็นรูปวิหาร หลังคาติดข้อฟ้า
ใบระกา มีอยู่ ๒ หอ คือ

หอราชกรมานุสร อยู่ด้านเหนือ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูป
ปางต่าง ๆ ประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาและ
กรุงธนบุรี ที่ฝาผนังมีภาพเขียนฝีมือพระอาจารย์อินหรืออินโข่ง ช่าง
เขียนฝีมือดีในรัชกาลที่ ๔ เขียนเรื่องพระราชนิพนธ์พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา

หอราชพงศานุสร อยู่ด้านใต้ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป
ปางประจำรัชกาลพระมหากษัตริย์กรุงรัตนโกสินทร์ ๔ องค์ ภายในมี
ภาพเขียนฝีมือพระอาจารย์อินเช่นเดียวกัน เป็นภาพเหตุการณ์ใน
รัชกาลที่ ๑

ตรงกลางระหว่างหอทั้งสองมีพระโพธิธำมณีนิมิต รูปลักษณะเป็นบุษบกทรงมงกุฎประดับกระเบื้องเคลือบสี ภายในบุษบกประดิษฐานพระปรารักษ์ของโบราณ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงได้มาจากเมืองเหนือ และภายในพระปรารักษ์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และใบพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยาได้ด้วย

เบื้องหน้าพระโพธิธำมณีนิมิตมีรูปหล่อของพระดาบสในท่านั่งชันเข่า แขนขวาพาดเข่า ที่พื้นหน้าแท่นพระดาบสมีหินบดยานาขนาดใหญ่วางอยู่ ในสมัยก่อนเมื่อคนไทยยังใช้ยาสมุนไพรแผนโบราณมักนำยามาบดที่หินบดยานี้ก่อน แล้วจึงนำไปกินไปทาเพราะมีความเชื่อกันว่าพระดาบสองค์นี้ท่านเป็นหมอย่อมบันดาลให้โรคภัยไข้เจ็บบรรเทาได้

๖๘

ศาลาธาย

๖๙

นอกกำแพงแก้วมีศาลาเรียงรายอยู่โดยรอบพระอุโบสถ ๑๒ หลัง เรียกกันว่า ศาลาราย สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๔ สมัยนั้นใช้เป็นที่ยืนหนังสือไทยบ้าง เป็นที่ที่สงฆ์เรียนพระปริยัติธรรมบ้าง มีอาจารย์สอนเป็นประจำ จึงนับว่าเป็นโรงเรียนของชาติในอดีต

หนึ่งในเทศกาลเข้าพรรษา กลางพรรษาและออกพรรษา มีประเพณีที่นักเรียนจะเข้าไปอ่านกาพย์ลำนำถวายเป็นพุทธบูชาที่ศาลารายนี้ การอ่านกาพย์ลำนำดังกล่าวนี้เรียกกันว่า “สวดให้อ้าวหาราย”

ในปัจจุบันมีผู้ไปนั่งเล่นหรือฟังพระธรรมเทศนาเป็นประจำ

ปรางค์ท้าวพระเทพบิดร

๗๒

๗๓

ปูชนียสถานสำคัญอีกแห่งหนึ่งในบริเวณวัดนี้ คือปราสาทพระเทพบิดร แลเห็นเด่นชัดตั้งแต่เดินเข้าประตูสวัสดิโสภณ ตั้งอยู่บนไพที คือเนินสูงประมาณเท่าพื้นพระอุโบสถ ไพทีใหญ่นี้เป็นรูปสี่เหลี่ยมย่อมุมบนไพทีมีกำแพงแก้วล้อมรอบสองชั้น ทุกมุมกำแพงที่ย่อมุมตั้งพานพนมหมากของโบราณขนาดใหญ่ ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีสวยงาม ที่มุมกำแพงแก้วชั้นบนมีรูปหล่อสัตว์หิมพานต์ขนาดใหญ่ ได้แก่ กิณนร กิณรี นรสิงห์ และนรนารี ประดับไว้เป็นคู่ ๆ

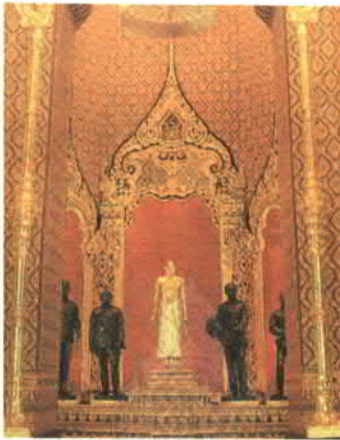
*ไพที คือฐานรูปสี่เหลี่ยม พระเจดีย์ พระมณฑปและปราสาทพระเทพบิดร ฐานที่รองกับนั้น เรียกว่าไพทีทั้งหมด

ปราสาทพระเทพบิดรเป็นปราสาทรูปจตุรมุขอันโอฬาร ยอดเป็น
 ปรากฏนภศูลี มีมณฑกอยู่เบื้องบน แสดงว่าสร้างในรัชกาลที่ ๔ เดิม
 ได้พระราชทานนามว่าพระพุทธรูปรางค์ปราสาท ทรงมุ่งหมายให้เป็น
 ที่ประดิษฐานองค์พระแก้วมรกต แต่ภายในมีขนาดเล็กเกินไปไม่เหมาะ
 ที่จะประกอบพระราชพิธี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 จึงโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมและพระราชทานนามใหม่ว่าปราสาท
 พระเทพบิดร และให้อัญเชิญพระบรมรูปหล่อพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ๕ รัชกาล คือรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕ จากพระที่นั่งศิวาลัย
 มหาปราสาทมาประดิษฐานไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๑ และได้ทรงกำหนด

* นภศูล คือเก้ายอดมียอดกลางหนึ่งยอด และมียอดข้างออกมาสองชั้น ๆ ละ ๔ ยอด

๗๑

วันที่ ๖ เมษายน อันเป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ได้เสด็จขึ้นทรงราชย์ ประดิษฐานมหาจักรีบรมราชวงศ์ เป็นวันถวาย
บังคมพระบรมรูปสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ปราสาท
พระเทพบิดร

ในทุกวันนี้คณะรัฐมนตรีมีมติให้เรียก วันที่ ๖ เมษายนของ
ทุก ๆ ปีว่า "วันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และ
วันที่ระลึกมหาจักรีบรมราชวงศ์"

ในปัจจุบันมีพระบรมรูปสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า
ประดิษฐานอยู่ในปราสาทพระเทพบิดร ๔ องค์ คือพระบรมรูปรัชกาลที่
๑ ถึงรัชกาลที่ ๔

พระมณฑป

๔๓

๔๔

พระมณฑปตั้งอยู่ด้านหลังปราสาทพระเทพบิดร ลายผนังด้านนอกวิจิตรบรรจง ที่ฐานมีรูปปั้นครุฑ ยักษ์ และเทพนม มีซุ้มประตูเข้าสู่ภายในพระมณฑปสี่ด้าน มีบันไดนาคเป็นทางขึ้นลง มีรูปพญายักษ์หล่อด้วยโลหะยืนเด่นอยู่สองข้างบันได ๆ ละคู่ ที่สัณมุขโพธิ์อันเป็นฐานพระมณฑปเดิมตั้งพระพุทธรูปจำหลักด้วยหินภูเขาไฟ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงนำมาจากขวามุมละหนึ่งองค์ แต่บัดนี้เชิญองค์ที่จำลองใหม่ออกตั้งแทน ส่วนองค์เก๋ารักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

๔๔

๔๕

๔๖

๔๗

๔๘

ภายในพระมณฑปปูลาดด้วยเสื่อเงินแท่นฐานเข้าด้วยกันเต็มพื้น มีตู้ทรงมณฑปประดับมุก ฝีมือประณีตสำหรับเก็บพระไตรปิฎก สร้างไว้ใหญ่โตกว่าประตูพระมณฑปหลายเท่า ประหนึ่งจะไม่ให้ผู้ใดนำเอาตู้นี้ออกไป

พระศรีรัตนเจดีย์

๘๘

๘๙

๙๐

ถ้าต้องการจะชมเจดีย์รูปทรงแบบเก่าก็จะดูได้จากพระศรีรัตนเจดีย์หรือพระเจดีย์ทองอยู่ใกล้พระมณฑป เป็นเจดีย์องค์ใหญ่ทรงกลมแบบลังกา ประดับกระเบื้องสีทองตลอดองค์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ถ่ายแบบมาจากพระเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระนครศรีอยุธยา ภายในพระศรีรัตนเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

นครวัดจำลอง

๑๙๒

ผู้ใดไม่มีโอกาสเดินทางไปชมปราสาทหินนครวัด ซึ่งนับเป็น
สิ่งมหัศจรรย์ชิ้นหนึ่งของโลก ณ ประเทศกัมพูชา ก็จะได้ชมนครวัด
จำลองซึ่งอยู่ใกล้มุขด้านเหนือของปราสาทพระเทพบิดร พระบาท

๔๓

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นโดยให้พระยา
 สยามภพพายเดินทางไปถ่ายแบบมาจากนครวัด เมืองเสียมราฐ ประเทศ
 กัมพูชา เพื่อให้ชาวไทยได้ดูเล่นเป็นของแปลกมหัศจรรย์

พระบรมราชสัญลักษณ์

๑๕

๑๕

พระบรมราชสัญลักษณ์คือเครื่องหมายประจำรัชกาลพระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ๓ หมู่ รวม ๕ รัชกาลคือ

หมู่ที่ ๑ อยู่ด้านตะวันตกเฉียงเหนือของพระมณฑป เป็นพระบรมราชสัญลักษณ์รัชกาลที่ ๑ รัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๓ รวมไว้ในบุษบกเดียวกัน ของรัชกาลที่ ๑ เป็นรูปพระมหามงกุฎไม่มีพระจอนของรัชกาลที่ ๒ เป็นรูปครุฑจับนาคตามพระนามเดิมว่า “จิม” พญาครุฑเป็นเจ้าของวิมานจิมพลี จึงใช้รูปพญาครุฑเป็นเครื่องหมาย ส่วน

๕๖

๕๗

๕๘

ของรัชกาลที่ ๓ เป็นรูปปราสาท เนื่องจากพระนามเดิม คือทับ หมายถึงถึงที่อยู่

หมู่ที่ ๒ อยู่ด้านตะวันตกเฉียงใต้ เป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ของรัชกาลที่ ๔ เป็นรูปมงกุฎตามพระนามเดิมคือเจ้าฟ้ามหามงกุฎ

หมู่ที่ ๓ อยู่ด้านตะวันออกเฉียงใต้ เป็นพระบรมราชสัญลักษณ์รัชกาลที่ ๕ เป็นรูปจุลมงกุฎ หรือพระเกี้ยวตามพระนามเดิมคือสมเด็จพระเจ้าจุลจอมเกล้า

พระบรมราชสัญลักษณ์ทั้ง ๓ หมู่มีฉัตรล้อม และมีหมู่ช้างเผือกประจำรัชกาลหล่อด้วยโลหะตั้งเรียงรายอยู่ที่บริเวณฐาน

ในการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามเนื่องในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้มีการสร้างพระบรมราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาลปัจจุบัน เพิ่มขึ้นอีกหมู่หนึ่ง รวมเป็น ๔ หมู่ มีฉัตรและหมู่ช้างเผือกประจำรัชกาลเช่นเดียวกันอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ

หอพระมณเฑียรธรรม

๑๙๙

เมื่อชมสิ่งน่าสนใจบนไฟที่ทั่วหมดแล้ว ถ้าเดินลงบันไดทางทิศเหนือใกล้นครวัดจำลองสู่เบื้องล่าง ก็จะได้เห็นหอพระมณฑปธรรมอยู่ด้านเหนือปราสาทพระเทพบิดร สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถวายโดยเสด็จพระราชกุศลแทนของเดิมที่ถูกไฟไหม้ เป็นหอที่มีหน้าบันงดงามที่สุด ประดับหอพระมณฑปธรรมทางด้านตะวันตกเป็นประตูมุข ซึ่งพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสำหรับเป็นประตูพระอุโบสถวัดบรมพุทธารามพระนครศรีอยุธยา ภายในหอพระมณฑปธรรมมีตู้พระไตรปิฎกประดับมุข ฝีมืองามเป็นเลิศอยู่ ๒ ตู้ และตู้พระไตรปิฎกลายทองอีกหลายตู้

หอพระนาค

๑๐๒

อยู่ที่มุมตะวันตกด้านเหนือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้างเพื่อประดิษฐานพระนาค ต่อมาใช้เป็นที่เก็บอัฐิของพระราชวงศ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างใหม่และขยายให้เพียงพอกับจำนวนอัฐิที่เพิ่มขึ้น

พระวิหารยอด

๑๐๓

ประดับกระเบื้องเคลือบสีต่าง ๆ ยอดทรงมงกุฏ บานประตูหน้าต่าง
ประดับมุก เป็นของเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ
วิหารนี้เป็นที่ประดิษฐานพระนาคซึ่งย้ายมาจากหอพระนาค และเคย

เป็นที่เก็บพระแท่นมณีงศิลาอาสน์อันเลื่องชื่อของพ่อขุนรามคำแหง
มหาราชแห่งกรุงสุโขทัย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงนำมาจากสุโขทัย เมื่อครั้งยังทรงผนวช พระแท่นนี้พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำไปใช้ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
สมโภชด้วย แต่เมื่อมีการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามเนื่องใน
การสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี ในพ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ย้าย
พระแท่นนี้ไปไว้ที่พิพิธภัณฑ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ทางด้านตะวันออกและด้านตะวันตกของพระวิหารยอดมีรูปปั้น
สัตว์หิมพานต์ที่น่าดูอีกชนิดหนึ่งคือนกหันขีมาทำท่าทำถือนกระบอง

พระอัมฤตนาถ

สิ่งสุดท้ายที่ทุกคนไม่ควรพลาดชมคือพระอัมฤตนาถ ก่อสร้างในรูปลักษณะของพระปรารักษ์ประดับกระเบื้องเคลือบสีต่างๆ ที่เรียงรายอยู่ทางด้านตะวันออกอันเป็นด้านหน้าของวัดรวม ๘ องค์ แต่ละองค์มีสีและมียานและมีความหมายต่างกัันดังนี้

๑. พระสัมมาสัมพุทธมหาราชาธิราช สีขาว (พุทธ)
๒. พระสังฆมุนีปริยัติมหาราชาธิราช สีขาว (ธรรม)
๓. พระอริยสงฆสาวกมหาราชาธิราช สีชมพู (สงฆ์)
๔. พระอริยสาวกภิกษุณีสังฆมหาราชาธิราช สีเขียว (ภิกษุณี)
๕. พระปัจเจกโพธิสัมพุทธมหาราชาธิราช สีม่วง (ปัจเจก)
๖. บรมจักรวติราชามหาราชาธิราช สีน้ำเงิน (จักรพรรดิ)
๗. พระโพธิสัตว์กฤษณมหาราชาธิราช สีแดง (โพธิสัตว์)
๘. พระศรีอริยเมตตมหาราชาธิราช สีเหลือง (ศรีอริยเมตไตรย)

၁၀၁

၁၀၁

၁၀၂

၁၀၃

၁၀၄

୧୦୫

୧୧୦

୧୧୧

୧୧୨

ความสำคัญของ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

๑๑๗

วัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นวัดที่มีความสำคัญยิ่ง พระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ได้ทรงสร้าง และทะนุบำรุงสืบต่อกันมาตามลำดับรัชกาล นอกจากจะเป็นที่ประดิษฐานองค์พระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทย มีสิ่งสวยงามวิจิตรตระการตาไม่ซ้ำกับวัดใด และเป็นแหล่งกลางสำหรับศึกษาศิลปวัฒนธรรม โบราณคดี และวรรณคดีของชาติแล้ว พระอุโบสถของวัดนี้ยังใช้ประกอบพระราชพิธีสำคัญ ๆ เช่น พระราชพิธีทรงผนวช พระราชพิธีศรีสังขยานกาลหรือ ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา และเป็นวัดที่ชาวกรุงเทพมหานครได้มีโอกาส

๑๑๔

๑๑๕

เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จพระราชดำเนินอย่างใกล้ชิด เมื่อพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดนี้ในวันสำคัญ ๆ ทางพุทธศาสนาอีกด้วย

คำอธิบายภาพ

ลำดับที่

- ๑ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ด้านศาลหลักเมือง
- ๒ พระศรีรัตนเจดีย์ สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔
- ๓ พระบรมราชสัญลักษณ์ ประจำรัชกาลที่ ๕
- ๔ กิณนร กายท่อนบนเป็นมนุษย์เพศชาย ท่อนล่างเป็นนก
มือหนึ่งแตะบั้นเอว มือหนึ่งยกกระดบอก
- ๕ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ด้านศาลหลักเมือง
- ๖ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ด้านกระทรวงการคลัง
- ๗ หอชัยชุมพล
- ๘ หอพระมณฑปธรรม สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท
กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสร้าง
- ๙ หอราชกรมานุสร
- ๑๐ พระศรีรัตนเจดีย์ พระมณฑป ปราสาทพระเทพบิดร และ
พระอุโบสถ
- ๑๑ พระอัมฤตนาถเจดีย์
- ๑๒ ปราสาทพระเทพบิดร สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔
- ๑๓ พระอุโบสถ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนามนิรัตนปฏิมากร
สร้างในรัชกาลที่ ๑
- ๑๔ พระบรมราชสัญลักษณ์ ประจำรัชกาลที่ ๑-๓
- ๑๕ วิหารยอด สร้างในรัชกาลที่ ๑

- ๑๖ พระอุโบสถ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากร
สร้างในรัชกาลที่ ๑
- ๑๗ เทพนรสิงห์ ภายท่อนบนเป็นเทวดา ท่อนล่างเป็นราชสีห์
มือหนึ่งตะแบกนิ้ว อีกมือหนึ่งถือกิ่งไม้ขูระดับอก
- ๑๘ พระอุโบสถ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากร
สร้างในรัชกาลที่ ๑
- ๑๙, ๒๐ ทศกัณฐ์ ภายสีเขียว พญายักษ์เจ้ากรุงลงกา
- ๒๑ อินทรชิต ภายสีเขียว บุตรของทศกัณฐ์เจ้ากรุงลงกา
- ๒๒ ทศคีรีธร ภายสีหงดินหรือหม้อใหม่ ปลายจมูกเป็นงวงช้าง
บุตรทศกัณฐ์ ท้าวอัศักรณมาราสูร เจ้าเมืองดรัม ขอไปเลี้ยง
เป็นบุตรบุญธรรม กับทศคีรีวรรณ ภายสีเขียว ปลายจมูก
เป็นงวงช้าง เป็นพี่น้องฝาแฝดกับทศคีรีธร
- ๒๓ ทศคีรีวรรณ ภายสีเขียว ปลายจมูกเป็นงวงช้าง เป็นพี่น้อง
ฝาแฝดกับทศคีรีธร
- ๒๔ จักรวรรดิ ภายสีขาว พญายักษ์ผู้ครองกรุงมลิวัน เป็นมิตร
กับทศกัณฐ์ คู่ศึกกับพระพรต ดอนศึกจักรวรรดิ
- ๒๕ สหัสเดชะ ภายสีขาว พญารากษส ครองเมืองปางตาล
เป็นมิตรของทศกัณฐ์
- ๒๖ อัศักรณมารา ภายสีม่วงแก่ พญายักษ์ครองเมืองดรัม
เป็นมิตรของทศกัณฐ์
- ๒๗ สุริยาภ ภายสีแดงชาด บุตรท้าวจักรวรรดิแห่งกรุงมลิวัน
- ๒๘ ไมยราพณ์ ภายสีม่วงอ่อน พญายักษ์ครองเมืองบาดาล
- ๒๙, ๓๐, ๓๑, ๓๒, ๓๓, ๓๔, ๓๕ จิตรกรรมฝาผนัง

- ๓๖ แผ่นศิลาจารึกโคลงเรื่องรามเกียรติ์ ประดับไว้ที่เสานางจรัล
๓๗, ๓๘ จิตรกรรมฝาผนัง
- ๓๙ อนุสาวรีย์ยักษ์ กายท่อนบนเป็นยักษ์สวมมงกุฏ ท่อนล่าง
เป็นนก สองมือกุมกระบองเกลียว
- ๔๐, ๔๑, ๔๒, ๔๓ พระอุโบสถ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนามณี -
รัตนปฏิมากร สร้างในรัชกาลที่ ๑
- ๔๔ สิ่งคู่ยืนบนแท่นประจำบันไดทางขึ้นพระอุโบสถ หล่อด้วย
ทองสัมฤทธิ์
- ๔๕ บานประตูพระอุโบสถ ประดับมุก ฝีมือช่างในรัชกาลที่ ๑
- ๔๖ พระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากร หรือพระแก้วมรกต
- ๔๗ พระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากร ทรงเครื่องฤดูหนาว
- ๔๘, ๔๙, ๕๐ เครื่องทรงพระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากรฤดูร้อน
- ๕๑ เครื่องทรงพระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากรฤดูฝน
- ๕๒ เครื่องทรงพระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากรฤดูหนาว
- ๕๓ พระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาลงโลก พระพุทธรูปทรงเครื่องจักรพรรดิราช
หุ้มด้วยทองคำ
- ๕๔ พระพุทธรูปเลิศล้ำนาคาลัย พระพุทธรูปทรงเครื่องจักรพรรดิราช
หุ้มด้วยทองคำ
- ๕๕ พระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากร หรือพระแก้วมรกต
- ๕๖ พระสัมพุทธพรรณี
- ๕๗, ๕๘ กำแพงแก้วประดับกระเบื้องเคลือบสี
- ๕๙ พระอุโบสถ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากร
สร้างในรัชกาลที่ ๑ และศาลาราย

- ๖๐ หมอน้ำมันต์สองร้อยปีหน้าพระอุโบสถ
- ๖๑ หอพระคันธารราษฎร์ สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔
- ๖๒ หอระฆัง สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔
- ๖๓ หอพระคันธารราษฎร์ สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔
- ๖๔ ศาลารายและหอระฆัง
- ๖๕ หอราชกรมานุสร
- ๖๖ พระโพธิธาตุพิมาน สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔
- ๖๗ หอราชพงศานุสร
- ๖๘ รูปหล่อพระดาบส อยู่ด้านหลังพระอุโบสถ
- ๖๙ กำแพงแก้วประดับกระเบื้องเคลือบสี
- ๗๐, ๗๑ ศาลารายรอบพระอุโบสถ
- ๗๒, ๗๓ ปราสาทพระเทพบิดร สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔
- ๗๔ กิณนร กายท่อนบนเป็นมนุษย์เพศชาย ท่อนล่างเป็นนก
มือหนึ่งแตะบั้นเอว มือหนึ่งยกระดับอก
- ๗๕ เทพนรสิงห์ กายท่อนบนเป็นเทวดา ท่อนล่างเป็นราชสีห์
มือหนึ่งแตะบั้นเอว อีกมือถือกิ่งไม้ชูระดับอก
- ๗๖ อนุรวายุภักษ์ กายท่อนบนเป็นยักษ์สวมมงกุฏ ท่อนล่าง
เป็นนก สองมือกุมกระบองเกลียว
- ๗๗ อสุรปักษ์ กายท่อนบนเป็นยักษ์ สวมมงกุฏหางไหล ท่อน
ล่างเป็นนก มือหนึ่งแตะบั้นเอว อีกมือฉายออกด้านข้าง
- ๗๘ อัปสรสีห์ กายท่อนบนเป็นนางอัปสร ท่อนล่างเป็นราชสีห์
ยืนพนมมือ
- ๗๙ ภายในปราสาทพระเทพบิดร

- ๘๐, ๘๑, ๘๒ ปราสาทพระเทพบิดร สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔
- ๘๓ พระมณฑป สร้างสมัยรัชกาลที่ ๑
- ๘๔ ยักษ์ถือกระบองยืนคู่เฝ้าประตูพระมณฑป
- ๘๕ พระพุทธรูปศิลา ประดิษฐานที่มุมฐาน แ่นรองพระมณฑป
ทั้ง ๔ มุม เป็นศิลปะสมัยศรีวิชัย
- ๘๖ พระบรมราชสัญลักษณ์ ประจำรัชกาลที่ ๕
- ๘๗ พระมณฑป สร้างสมัยรัชกาลที่ ๑
- ๘๘ ยักษ์ถือกระบองยืนคู่เฝ้าประตูพระมณฑป
- ๘๙, ๙๐ พระศรีรัตนเจดีย์ สร้างสมัยรัชกาลที่ ๔
- ๙๑ ภายในพระศรีรัตนเจดีย์ มีเจดีย์องค์เล็กประดิษฐานพระบรม
สารีริกธาตุ
- ๙๒, ๙๓ นครวัดจำลอง
- ๙๔, ๙๕ พระบรมราชสัญลักษณ์ ประจำรัชกาลที่ ๑-๓
- ๙๖ พระบรมราชสัญลักษณ์ ประจำรัชกาลที่ ๔
- ๙๗, ๙๘ พระบรมราชสัญลักษณ์ ประจำรัชกาลที่ ๕
- ๙๙ บานประตูประดับมุก
- ๑๐๐ หอพระมณฑิยธรรม สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท
กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสร้าง
- ๑๐๑ ภายในหอพระมณฑิยธรรมตั้งตู้พระไตรปิฎกประดับมุก
๙ ใบ
- ๑๐๒ หอพระนาค
- ๑๐๓ พระวิหารยอด
- ๑๐๔ นกทันทิมา ยืนถือกระบองคู่ข้างบันไดทางขึ้นพระวิหารยอด

๑๐๕- ๑๑๒ พระอัมมมาหาเจติย์

๑๑๓ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ด้านศาลหลักเมือง

๑๑๔ พระพุทธรูปนามณีรัตนปฏิมากร หรือพระแก้วมรกต

๑๑๕ พระสัมพุทธพรรณี

บรรณานุกรม

บริษัทบุรีภัณฑ์, หลวง. "แก้วมรกต", สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๓ ๒๔๙๙ - ๒๕๐๒, หน้า ๑๖๒๓ - ๑๖๓๑.

พระราชวัง, สำนัก. พระมหาปราสาทและราชมนเทียรสถานในพระบรมมหาราชวัง. รวบรวมโดย ม.ร.ว. แสงสุรีย์ ลดาวัลย์ พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๕๑๔.

วิเชียร บำรุงผล, นำทัศนาวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. พระนคร : กองอนุศาสนา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๐๒.

เลนอ นิลเดช. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม Wat Phra Sri Ratana Sasadaram พระนคร : การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๘. (จัดพิมพ์ถวายเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๑๘)

แสงโสม เกษมศรี, ม.ร.ว. "กรุงเทพมหานคร", สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม ๒, ๒๕๑๘. หน้า ๑๙๔ - ๑๙๕.

ผู้เรียบเรียง

ผู้ตรวจ

ผู้ถ่ายภาพ

ผู้ออกแบบปกและอุปเล่ม

บรรณาธิการในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

นางสาวสุทธิลักษณ์ อัมพวงค์

คณะกรรมการปรับปรุงหนังสืออ่าน
สำหรับเด็ก

นายทวีพร ทองคำใบ

นายอาทร มาศมณฑนะ

นางสาวปราณี สินธุสอาด

นายทวีพร ทองคำใบ

นางวิภา นาคงาม

คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ

ที่ วก ๔๖๑/๒๔๒๒

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหนังสืออ่านสำหรับเด็ก

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นสมควรที่จะให้มีการปรับปรุงคุณภาพของหนังสืออ่านสำหรับเด็กและเยาวชน ที่กระทรวงศึกษาธิการเคยจัดทำและมอบหมายให้องค์การค้ำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนไทยได้มีหนังสืออ่านที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น จึงแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหนังสืออ่านสำหรับเด็กให้มีหน้าที่และรายงานคณะกรรมการดังต่อไปนี้

หน้าที่

๑. พิจารณาหลักการในการปรับปรุงหนังสืออ่านสำหรับเด็ก
๒. พิจารณาวิธีดำเนินการปรับปรุงหนังสือทั้งเนื้อหาและรูปแบบ
๓. พิจารณาปรับปรุงระบบการจัดจำหน่าย

กรรมการ

๑. คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา	ที่ปรึกษา
๒. ศาสตราจารย์สาโรช บัวศรี	ที่ปรึกษา
๓. นางเบญจา แสงมลิ	ที่ปรึกษา
๔. นายไกรท วรพิพัฒน์	ที่ปรึกษา
๕. นางวัลลีย์ ปราสาททองโอสถ	ที่ปรึกษา
๖. นางอาภรณ์ โมกระเวศ	ประธานกรรมการ
๗. ศาสตราจารย์สุทธิดิลกษณ์ อัมพันวงศ์	กรรมการ
๘. นายมานิต กรินพงศ์	กรรมการ
๙. นางสาวกานต์มณี ศักดิ์เจริญ	กรรมการ
๑๐. นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง	กรรมการ
๑๑. นางสาวลำลี ทองอิ้ว	กรรมการ

๑๒. นางสาวจินตนา ไบกาซูยี

กรรมการและเลขานุการ

๑๓. นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการนี้ปฏิบัติหน้าที่เป็นเวลา ๒ ปี

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

(ก. น.)

(นายสมาน แสงมณี)

รองปลัดกระทรวง วิชาการและการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ที่ (โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

หน้าวัวกร มางพุดนิพนธ์ ผลิตและเผยแพร่โดย

๐๖๘ : ๓๑ - ๓๒ (๑)